

KÖLÜS LAJOS

Ne feledkezz meg saját magadról, avagy építeni azt, ami elérhető

A 15. Építészeti Biennálén önmagunkra fókuszálhatunk, saját helyzetünkre, legyen az bármennyire képtelen vagy reménytelen helyzet. A biennálén bemutatott példák jelzik, hogy létezik valamilyen megoldás egy lakható helyre, térre, épületre, házra, amely egyben költség-takarékos, ötletes, nem szokványos és az egyén, a régió érdekeit szolgálja. *Aki mindenfelé harcol, közelre, távolra egyaránt biztosítja magát, az könnyen azt hiszi: mindenre gondolt. Pedig éppen így feledkezett meg az egészel felérő másik oldaláról: saját magáról!* (Pap Máriaó: Egy pornográf történet, Flaccus Kiadó, 2006).

Egyetlen állat, amely képes legyőzni az orrszarvút, a szúnyog vagy egy felhő szúnyog, állítja Alejandro Aravena (1967, Chile) építész, a biennále főkurátora. Az építészek gyakran azt hiszik, hogy a szúnyogok túl kicsik ahhoz, hogy változást idézzenek elő, de együtt képesek megfulasztani a nagy állatot – teszi hozzá Aravena. Képletes beszéd, nincs benne szüklátókörség, kicsinyesség, önzés, intrika, álszentség, ostobaság, semmi luxus. A mindennapi élet kis és nagy hiábavalóságai elleni küzdelemre hívja fel a figyelmünket.

Aravena kulcsszavai (migráció, a szegregáció, a forgalom, a hulladék és a szennyezés, túlnépesedés, fenntarthatóság, kreativitás, célszerűség, a külvárosok problémái, a csatornázás, a természeti katasztrófák, a lakáshiány, a periféria, a bűnözés, illetve a közösségi tevékenységek) társadalmi és emberközeli szempontokra helyezi a hangsúlyt, és nem az építészeti kérdésekre, az ún. kommunikatív-kollaboratív tervezéssel, azaz „participatory design”-nal. Az érintettekkel együtt kell keresni a megfelelő kérdéseket – azaz a tényleges problémát –, nem pedig előre kitalált válaszokat kínálni. *A munkának olyan távol kell kezdődnie az építészettől, amennyire csak lehet – állítja Aravena. Organikus, önsegítő és önmagát generáló megoldást találni a szegénység leküzdésére.*

A sikeres megoldásoknak ad helyet a biennále, és itt nem a siker nagysága, hanem a ténye a fontos. A kis siker is siker, megbecsülendő apróság, mert mutatja, hogy egy fennálló helyzetben lehet változtatni, bárhol is élj, sivatagban, bányavidéken vagy világvárosban. A cél az életminőség javítása a rendelkezésre álló erőforrások mozgósításával. Lakható és élhető világot, teret, közösséget teremteni az emberek, és különösen az egyén számára, aki történetesen lehet bennszülött vagy migráns. Ahogy Aravena programnyilatkozatában áll: *...a JELENTÉS A FRONTRÓL ... nem kíván leleplezés vagy panasz, sem dagályos szónoklat vagy lelkesítő öltözői beszéd lenni. ...ha a probléma nagy, akkor a mindössze milliméternyi előrejutás is számít – ennek megértéséhez szükségesnek látszik a sikerfogalmunk átállítása, hiszen a frontvonalakon elért eredmények relatív, nem abszolút sikerek.*

Intelligencia és intuíció egyensúlyának keresését láthatjuk a pavilonokban, egy status quo-ból való kilépést, a lehetséges változásokat. Meglepett, hogy a konzervatívnak mondott népi építészet, amely egyrészt hangsúlyozottan az épületfunkció-igényekhez igazodik, más-

részt a hagyományőrzést tekinti fő céljának, hogyan köt szövetséget az új építészeti gondolatokkal, válik modernné és követendő példává. A múlt tárgyait úgy rekonstruálják, hogy időtállósságukat továbbra is megőrizhessék, és teljes pompázatukban vehessük szemügyre őket.

Az építészeti mű három szükségszerű alapja a hely, a kor, és az ember is pavilononként új és új kontextusba helyeződik. Az USA pavilonjában Cynthia Davidson és Monice Ponce de Leon műve (*The Architectural Imagination*) látható, Detroit, egy posztindusztriális város építészeti projektjeiről, ahol és amikor már nem számít, hogy mennyi pénz szükséges a megvalósításhoz, nincs anyagi korlát, csak szellemi lehet. A látvány futurisztikus, sőt, webes felületet megidéz. Mi lehetséges, milyen forgatókönyvek (álmok) képzelhetők el, amelyek katalizátorként segíthetik elő a kívánt változást. Talán az USA pavilonjában látható építészeti elképzelés az, amely a legjobban megidézi a XXI. századi modern, grandiózusos építészeti világot, és amely leginkább eltér Velence adottságaitól, háttérétől, Aravena programnyilatkozatától.

A svájci pavilonban nem látunk építészetet, csak egy üreges (üres) szobrot, üvegszál betonból (*Incidental Space*, Mellékes tér). Az üregbe bele lehet bújni, lépni. Mintha egy cseppkőbarlangban lennénk. Belső és külső tér kapcsolatát látjuk. 3D-s nyomtatóval készítette Christian Kerez. Menedék, odú, szerzetesi szent hely, őseink lakhelyének imitációja? Mind-egyik lehet. Ha ezt egy játszótéren látom, értem az értelmét, itt nem. Nem tud mellékes lenni, fogom fel mégis. Szellemi játék, szabad látással létrehozott teret látunk, érzékelünk. Reklámfogás az egész? A biennále által felvetett szociális, társadalmi gondokra adott válaszok közé nem sorolhatjuk a svájciakét. Más világ, más gondokkal.

A holland pavilonban minden kék (Blue). A homlokzatot befedi egy kék háló, ami az ENSZ küldetéseket, táborokat idézi fel, amely egyben szimbolizálja a védelem, a diplomácia és a fejlesztés szavakat. A negyedikként egy kiegészítést tesz a projekt: Tervezz. Fontos a táborok elfogadása, a kapcsolat a helyi népezzel. Az ausztrál pavilonban egy medence látható. A projekt címe: *Architecture, Culture and Identity in Australia* (Építészet, Kultúra és Azonosság). A medence és a tiszta vize azonban egészen más kérdésköröket vet fel. A pihenést. Az épületen kívül tűzödröt találunk. Az ötödik kontinens bennszülött népének, az Aboriginesnek a kultúráját idézi fel, akik hagyományosan nem fürödnek medencékben, de nyitott vizekben igen. A perui pavilonban követve a kiállítás útvonalát, egy művészi konstrukcióhoz jutunk, amelyben székeket lógattak le a mennyezetről. A székek az iskolák állapotát jelképezik. A székek alatt olyan nyilatkozatok vannak, amik megerősítik az áldatlan állapotokat (*Architecture and Education in a Remote Corner of the World_ Peru's Our Amazon Frontline*).

A Központi Pavilonban látható projekteket *Építeni azt, ami elérhető* – mottó határozza meg. A paraguayi építészeti stúdió (*Gabinete de Arquitectura*) munkája lenyűgöző, téglából, sablonnal építettek egy boltíves szerkezetet (*Solano Benítez installation from a brick and timber arch*). Simón Velez Kolumbiából és Vo Trong Nghia Vietnamból, kihasználja a bambusz potenciálját, az a csodálatos fű (növényi acél), aminek szakítószilárdsága az acélnál magasabb. Velez felfüggeszt egy rhizomic szerkezetet, ami több nagy darab bambuszból készült (*Simon Velez The bamboo architect*), amíg Nghia növekvő növényekre és fákra használ több kisebb darab bambuszt vasalásként.

A biennále építészeti projektjei ismét igazolták, hogy nincs totális helyfüggőség (azaz a korfüggelenség), de nincs totális korfüggés (azaz a helyfüggelenség) sem. Mai világunk emberére egyaránt jellemző a racionalitás és a transzcendentum iránti érzék, billenő egyensúlyuk következménye, hogy az ésszerű tudatos kategóriák mindinkább kiszorítják az érzése-

ken, sejtéseken, tapasztalatokon alapuló ősi tudatalattit. A biennále projektjei újragondolják az ember és természet kapcsolatát (*Kunle Adeyemi Makoko floating school*, Arsenale, már nincs szárazföld, ahova építkezhessenek. Az oktatás úszószigetként visszakerül Nigériába). Az emberhez szólnak a kövek (*Installation of Paulo David at the Corderie*, Arsenale). Egy piac és környezete kapcsolatát építi fel a *Projects made by architects Andrew Makin and Asiye Etafuleni for the transformation of Durban's Warwick Junction*. Boris Bernaskoni *Matrix building* című alkotása az Arsenaleban egy hatalmas piramis, Matroska baba mintára, magában foglal irodát, hangversenytermet, csigavonalban mozgó múzeumot, és egy éttermet.

A globalizációt az egységesítés, egységesedés jellemzi. Ez óriási veszélyt jelent a sokszínűségre, a helyi jellegzetességekre, a regionális sajátosságokra, konkrétan a népművészetekre, a hagyományokra, a szokásokra, a sajátos regionális kulturális és szellemi identitásra nézve. A helyi kultúra kerül veszélybe. Aravena olyan példának adott teret, amelyek kultúramegőrzők is, a kibillent, elveszett önazonosságot állítják helyre, a sajátos és egyedi identitás hiányát szüntetik meg, a helyi kultúrát erősítve, és egy élhető, elérhető világot teremtenek.



